

Kategórie a triedy intímnych partnerských vzťahov v období vynárajúcej sa dospelosti na Slovensku¹

Gabriel Bianchi² – Ivan Lukšík³ – Pavol Baboš⁴

Categories and Classes of Intimate Partner Relationships during Emerging Adulthood

in Slovakia. Emerging adulthood (Arnett, 2015) is a period in which intimate partner relationships are explored. Based on our pilot study, this research maps the experience of intimate relationships in emerging adulthood using a representative sample of Slovakia. In addition to a factor analysis (as in the pilot study) to identify categories of attributes of intimate relationships, we also performed a complementary "Q" analytical procedure - identifying latent classes of participants. We revealed 4 classes of participants with a special "group subjectivity" related to similar experience in intimate relationships. In addition to mapping intimate relationships in Slovakia, the study also has an epistemological contribution to sociology in that it makes visible the significant relationships of members of a particular latent class to other predictors/variables and thereby better understand "membership" in individual latent classes.

Sociológia 2024, Vol. 56 (No. 1: 29-56)

<https://doi.org/10.31577/sociologia.2024.56.1.2>

Key words: *Emerging adulthood; intimate relationships; latent class analysis; Q-methodology*

Úvod

Jedným z konceptov, ktoré sa využívajú pri vysvetľovaní života širokej vekovej kohorty mladých ľudí vo veku 18 – 25 resp. 29 rokov sa v súčasnosti využíva koncept vynárajúcej sa dospelosti. Ukazuje sa, že mladým ľuďom v západnom post-industriálnom svete možno pripísať niektoré špecifické znaky. Podľa Arnetta (2015) o vynárajúcej sa dospelosti možno hovoriť kedykoľvek, ak medzi ukončením stredoškolského vzdelania a časom, kedy mladí ľudia vstupujú do stabilných dospelých rol v láske a práci, existuje preluka aspoň niekoľkých rokov. Charakteristikami vynárajúcej sa dospelosti sú: 1. explórácia identity, najmä v oblasti lásky/vzťahov a práce, 2. instabilita v oblasti práce, lásky/vzťahov a bývania, 3. dominujúce zameranie sa na seba (self-focus), 4. pocit bytia "medzi", v prechode - ani adolescent, ani dospelý, 5. optimizmus ohľadom možnosti transformovať svoj život (Arnett 2015). Tieto znaky potvrdzujú výskumné zistenia z mnohých krajín, ktoré majú rôznorodú

¹ Táto štúdia bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0303 a vznikla čiastočne aj vďaka podpore VEGA - Projekt č. 2/0035/21.

² Korešpondencia: doc. PhDr. Gabriel Bianchi, CSc., Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4, Slovenská republika, E-mail: bianchi@savba.sk

³ Korešpondencia: prof. PhDr. Ivan Lukšík, CSc., Ústav výskumu sociálnej komunikácie SAV, v. v. i., Dúbravská cesta 9, 841 04 Bratislava 4, Slovenská republika, E-mail: luksik@savba.sk

⁴ Korešpondencia: Mgr. Pavol Baboš, M.Sc., PhD., Katedra sociológie, Filozofická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Gondova 2, 811 02 Bratislava 1, Slovenská republika. E-mail: pavol.babos@uniba.sk

históriu a rozdielne socio-ekonomické kontexty v súčasnosti: Rakúsko (Sirsch et al. 2009), Rumunsko (Nelson 2009), Izrael (Maysseless – Scharf 2003), Argentína (Facio – Micocci 2003), Čína (Nelson et al. 2004), Česká republika (Macek et al. 2007) aj Slovensko (Roupa 2016).

Explorácia identity v oblasti lásky a vzťahov je teda jedným z dominantných zameraní mladých ľudí v tomto období. Podľa Eriksonovej psychologickej teórie psychosociálneho vývinu v tomto období (období ranej dospelosti) dochádza ku konfliktu medzi intimitou a izoláciou, ktorého výsledkom je hodnota lásky (Erikson 1968). V súčasnosti je toto obdobie dynamické, keďže sa vynárajú nové formy partnerského správania a lásky (Furman – Hand 2006). Poukazoval na to Giddens (1992), uvedením pojmu "čisté vzťahy", čím sa rozumejú partnerské vzťahy emancipované od podporných sociálnych inštrumentov, ktoré tradične napomáhali udržiavaniu partnerských vzťahov v obdobiach krízy a ohrozenia. Podľa Baumana (2003) súčasné romantické vzťahy a láska sa vyznačujú viacerými neduhmi súčasnej rýchlej a konzumnej spoločnosti, láska sa stáva krehkou, neschopnou plniť požiadavky bezpečia a prisľub dlhodobého trvania a preto ju nazýva „tekutá láska“. Výskyt tohto fenoménu u mladých ľudí v rámci nášho regiónu podporuje aj výskum preferencií individuálnych sociálnych reprezentácií lásky popísaný Michaelou Guillaume (2020).

V poslednom období bolo zmapovaných aj na Slovensku viacero aspektov intímnych partnerských vzťahov teoreticky (Bianchi 2020, 2022), aj empiricky - kvalitatívnu aj kvantitatívnu metodológiou. Mapovali medzipohlavné rozdiely (Lukšík et al. 2023), partnerskú neveru (Hnatkovičová et al. 2022), dilemy v partnerských vzťahoch (Marková – Turčan 2021), polyamóriu (Hnatkovičová – Bianchi 2021), partnerský vzťah v časoch pandémie Covid-19 (Kallová et al. 2022) pričom vznikol aj merací nástroj – škála individuálnych reprezentácií lásky (Lukšík – Šrol 2022). Širší kontext dotvára skúmanie lásky (Košíťová Guillaume – Lukšík 2022) a analýza vynárajúcej sa dospelosti na Slovensku (Džambazovič 2022). Napriek bohatému skúmaniu v tejto oblasti ostávajú naďalej nepreskúmané miesta. Chýba analýza toho, ako súčasná populácia mladých ľudí na Slovensku reflektuje svoje skúsenosti s intímnymi partnerskými vzťahmi a nakoľko túto reflexiu osvetľujú sociologické faktory.

Z metodologického hľadiska dizajn výskumov intímnych vzťahov býva postavený na hľadaní zovšeobecnených vzorcov intímneho vzťahu, agregujúcich rôznorodé premenné (R analýza), alebo na hľadaní určitých zoskupení participantov s typickými konšteláciami charakteristík intímneho partnerského vzťahu pre (Q analýza). Príkladom prvého prístupu je skúmanie toho, aké sú priority v oblasti intímnych vzťahov mladých mužov a žien na Slovensku (Lukšík et al. 2023). Príkladom toho druhého je napr. Q-štúdia konštruovania sexualita mladými ľuďmi v troch európskych regiónoch (Stenner et al. 2006).

Naša štúdia kombinuje tieto dva prístupy v snahe skúmať, ako mladá populácia na Slovensku prežíva svoje intímne vzťahy, aj keď namiesto Q-metodologického prístupu využíva analýzu latentných tried, ktorá má epistemologicky rovnaké zameranie ako Q-metodológia – hľadanie podobnosti medzi osobami, ktoré sa na základe štatisticky významne podobného skórovania v niektorých premenných „združujú“ do tried a tak sú vyjadrením určitej skupinovej subjektivity.

Práca je štrukturovaná nasledovne: Po úvode nasleduje prehľad literatúry, ktorá sa zaoberá výskumom intímnych vzťahov a predstavenie súčasnej štúdie a jej cieľov. V metodologickej časti predstavujeme rozdielne analytické prístupy a náš pohľad na to, ako ich možno kombinovať pri výskume prežívania intímnych vzťahov. Empirická časť štúdie ukazuje, nakoľko mladí ľudia na Slovensku prežívajú rôzne aspekty intímnych vzťahov, ako sa v tom líšia muži a ženy, a aké skupinové subjektivity môžeme u nich pozorovať na základe odlišných skúseností v intímnych partnerských vzťahoch.

Skúmanie intímnych vzťahov

V psychologickom výskume vnímania intímnych partnerských vzťahov mladými ľuďmi sa sledujú rôzne špecifické partikulárne aspekty, postavené na úzko definovaných konceptualizáciách, ktoré vyhovujú mainstreamovému tlaku na presné operacionalizácie reifikovaných psychologických premenných. Sú to napríklad referenčné aspekty - ideály v intímnych vzťahoch, a to ideálne ja ako partner, ideálny partner, alebo ideálny vzťah (Fletcher et al. 1999), intra-personálna variabilita v interpersonálnej percepcii romantických vzťahov (Sadikaj et al. 2016), vzťah percepcie romantického vzťahu a akceptácie sexuálnych aktivít (Royer et al. 2009), zmeny v percepcii intímnych partnerských vzťahov pod vplyvom zmeneného zdravotného stavu jedného z partnerov (Fransson et al. 2013), vzťah zdieľania informácií o partnerskom vzťahu na sociálnej sieti a vnímanej kvality vzťahu (Emery et al. 2014) a pod. Ukázalo sa, že ideálneho partnera/partnerku vystihujú tri dimenzie: vrúcnosť a dôveryhodnosť, vitalita-atraktivnosť, a status-zdroje, ktorými disponuje, zatiaľ čo kvality ideálneho vzťahu vystihujú dve dimenzie: intimita-lojálnosť vo vzťahu a vášnivosť (Fletcher et al. 1999).

Ontológia a morfológia intímnych vzťahov priťahuje primárne autorov a autorky s teoretickým pozadím sociológie a psychológie. Poukazujú buď na *osobné* alebo na *dyadické* komponenty/zdroje intímnych vzťahov. Na osobný zdroj poukazuje Erikson (1968), keď hovorí o túžbe nebyť sám, snahe nebyť izolovaný a osamelý (Erikson 1968). Intimita môže mať podľa neho podobu intimity s priateľom, intimity v erotickom vzťahu, či intimity vzájomnej duševnej inšpirácie. Intimita vyžaduje určitú úroveň seba-identity, ktorá je charakteristická schopnosťou sebatvorenia a autentickým priblížením sa buď k sebe

samému alebo k druhým. Otvorenie sa voči sebe samému (intimitu so sebou samým) pokladá aj L. Jamiesonová (1998) za podmienku intimity s druhými. Intímny vzťah môže z pozície jednotlivca znamenať emocionálne, kognitívne a fyzické odhalenia sa (Hinde 1995) a prijatie sebaotvorenia (Reis – Shaver 1988). Výraznejšia časť autorov sa však prikláňa k dyadickým charakteristikám a zdrojom intímnych vzťahov. Medzi také môžeme zaradiť konceptualizácie, ktoré zdôrazňujú pocit blízkosti, prepojenosti, previazanosti a láskyplného vzťahu (Sternberg 1997), vzájomnú závislosť (interdependence) medzi dvoma ľuďmi (Kelley et al. 1983), vzájomné poznávanie sa, vzájomnú závislosť, starostlivosť, dôveru, zodpovednosť, vzájomnosť, záväzok (Ben-Ari – Lavee 2007). Zdôrazňuje sa tiež záujem o milovanú osobu, chápanie a oceňovanie milovanej osoby a jednota medzi milovanými osobami (Schmidt 2018).

V oblasti intímnych vzťahov a ich reflektovania mladými ľuďmi sa skúmajú aj medzipohlavné a socio-kultúrne rozdiely (Boislard et al. 2016). Tu sa ukazuje, že ženy si spájajú intimitu s láskou, náklonnosťou a prejavmi vrúcnych citov, zatiaľ čo muži si myslia, že to znamená sexuálne správanie a fyzickú blízkosť (Ridley 1993). Prevláda hypotéza, že ženy sú oveľa viac vzťahové ako muži (Gilligan 1982; Mansfield et al. 1992). Ženy častejšie popisujú, že sú zamilované, ich láska je hlbšia a je pre ne dôležitejšia než je to u mužov. Muži zase uvádzajú, že boli viackrát zamilovaní a mali viac partnerských vzťahov a viac sexuálnych partneriek (Hendrick – Hendrick 1995). Ďalšie štúdie ukazujú, že bytie spolu (togetherness) je pre mužov skôr činnosťou ako stavom bytia, ako je to u žien. Muži uprednostňujú interakcie, ktoré zahŕňajú „robenie“ pred „bytím“. Na rozdiel od žien muži uprednostňujú istú separáciu od intímneho vzťahu v ich vzťahoch s ostatnými (Gilligan 1982; Mansfield et al. 1992). V rovnakom duchu Tannen (1990) uvažuje, že muži sú často socializovaní na to, aby mysleli, konali a hovorili hierarchickými spôsobmi. Verbálny diskurz je pre nich vyjednávaním, v ktorom sa snažia získať a zachovať si prevahu. Inými slovami, od mužov sa očakáva, že si zachovajú svoju nezávislosť v činoch aj slovách (Hook et al. 2003). Niektorí autori/autorky, nespokojní s takýmito simplifikujúcimi/schematizujúcimi zisteniami, zrealizovali metaanalýzy výskumov skúmajúcich rodové rozdiely v sexuálnych postojoch a správani. Tie ukázali najmä podobnosti medzi mužmi a ženami (Petersen – Hyde 2010; Oliver – Hyde 1993). To podporuje hypotézu rodovej podobnosti, ktorá tvrdí, že napriek niektorým parciálnym rozdielom sú chlapci/muži a dievčatá/ženy celkovo viac psychosociálne (a sexuálne) podobní než odlišní (Hyde 2005).

Výskum lásky v slovenských podmienkach ukázal, že láska sa utvára pod vplyvom kultúrnych vzorov kresťanskej lásky a socializovaných vzorov romantickej lásky (Košíťová Guillaume – Lukšík 2022). V oblasti sexualitý mladých ľudí sa ukazujú kroskultúrne podobnosti aj rozdiely. Rozdiely sa zistili napr. medzi kolektivistickými a individualistickými kultúrami, kedy v tých

prvých aj v otázke sexuálneho vývinu je prítomná väčšia citlivosť a konformita voči sociálnym normám a rovesníckym pravidlám než v individualistických kultúrach (Boislard et al. 2016).

Popri skúmaní individuálneho prežívania, rozdielov vo vnímaní a všeobecných faktorov intímnych vzťahov je mierne v úzadí skúmanie skupinových konštrukcií intímnych vzťahov. Príkladom tohto skúmania je q-štúdia konštruovania sexuality mladými ľuďmi v troch európskych regiónoch (Stenner et al. 2006), alebo skúmanie diskurzívnych konštrukcií lásky (Watts – Stenner 2012). Ukazuje sa, že kolektívna príslušnosť sa môže prejavovať v mužských a ženských príbehoch stávania sa subjektom v kontexte intimity, noriem, rodu aj intímneho občianstva (Bianchi 2022). Preto je oprávnené hľadať skupinové konštelácie charakteristík intímnych vzťahov – konštelácie, ktoré sú typické pre určité skupiny so zdieľanou subjektivitou, identifikovateľné v populácii ako latentné triedy.

Súčasná štúdia

V predchádzajúcom empirickom výskume sme si kládli otázku, čo je dôležité v intímnych partnerských vzťahoch súčasnej generácie mladých ľudí v období vynárajúcej sa dospelosti a na prahu dospelosti na Slovensku, akú štruktúru majú tieto významy/charakteristiky (do akých kategórií ich možno zoskupiť) a či existujú v tejto oblasti medzipohlavné rozdiely (Lukšík et al. 2023). Výsledky ukázali, že medzi mladými ľuďmi boli ako najvýznamnejšie v intímnom partnerskom vzťahu vnímané znaky ako dôvera, pocit lásky, pochopenie pre partnera, partnerku a pocit bezpečia. Ďalšia analýza ukázala tri faktory intímnych partnerských vzťahov: 1. blízkosť a previazanosť, 2. príťažlivosť a sexualita, 3. osobný prínos z intimity a vnútorná harmónia. V skúmaní medzipohlavných rozdielov sa potvrdilo, že ženy sú viac vzťahové ako muži, ale aj komplexnejšie vo vnímaní intímnych partnerských vzťahov. Tento komplexnejší ženský pohľad na intímny vzťah môže súvisieť s tým, že ženy pravdepodobne viac investujú do svojich vzťahov (Hendrick – Hendrick 1995).

Tento výskum predstavoval pre nás výzvu pre ďalšie bádanie v oblasti vzťahov mladých ľudí, ktoré prezentujeme v tejto štúdii. Okrem toho, že sme nepravdepodobnostnú vzorku nahradili reprezentatívnou vzorkou Slovenska, rozhodli sme sa obohatiť analytický pohľad – doteraz výlučne v paradigme R (teda hľadania vzťahov medzi premennými) aj vo virtuálne rotovanej paradigme (Q), v ktorej sme zamýšľali hľadať vzťahy medzi participantmi a participantkami – ako sa vytvárajú štatisticky významne podobné zoskupenia (latentné triedy) participantov, čo ich spája a aké iné prediktory ich charakterizujú ako skupiny. Takýto analytický pohľad sa nám zdá mimoriadne prínosný nielen z hľadiska sociologického pohľadu na dynamicky sa meniace

intímne vzťahy, ale aj ako nástroj psychologického vhl'adu do typických prípadov intímnej subjektivity, ktorá je vlastne skupinovou subjektivitou.

Táto štúdia má za cieľ zmapovať, aké sú obsahy a štruktúra rôznych reprezentácií intímnych partnerských vzťahov ľudí vo fáze vynárajúcej sa dospelosti. Ide tiež o overenie zistení, ktoré sme v tomto smere získali v pilotnej štúdii (Lukšík – Bianchi 2023), avšak už na reprezentatívnej vzorke populácie. A napokon v tejto štúdii ide aj o zisťovanie niektorých socio-demografických charakteristík osôb, ktoré tvoria jednotlivé latentné triedy stotožňujúce sa s konkrétnymi významami intímnych partnerských vzťahov, teda o charakteristiky ich skupinovej subjektivity. V neposlednom rade je cieľom štúdie ukázať výhody, ktoré plynú z kombinácie dvoch odlišných epistemologických prístupov v analýze kvantitatívnych dát: redukcia dát z pohľadu premenných (*kategórie* premenných získané faktorovou analýzou) a z pohľadu osôb (*triedy* osôb so štatisticky významne blízkym skóre v jednotlivých faktoroch).

Metodológia

Cieľom empirického výskumu bolo teda zistiť, ktoré charakteristiky intímnych partnerských vzťahov sú v centre pozornosti a v akej intenzite sú prežívané mladými ľuďmi v období vynárajúcej sa dospelosti a na prahu dospelosti. Okrem toho nás zaujímalo, ako sa jednotlivé charakteristiky intímnych partnerských vzťahov zoskupujú do nadradených kategórií a tiež sme hľadali odpoveď na otázku, či existujú zoskupenia osôb (latentné triedy), charakterizované významne podobným prežívaním jednotlivých charakteristík intímnych partnerských vzťahov. Zamerali sme sa pritom na dyadické aj individuálne obsahy charakteristík partnerských vzťahov. Táto štúdia nadväzuje na prvé analýzy, ktoré sme uskutočnili so získanými dátami pre potreby komparácie vnímania lásky a intímnych vzťahov (Lukšík et al. 2022).

Dizajn výskumu bol postavený ako hľadanie zovšeobecnených vzorcov, *kategórií* vnímania intímneho vzťahu (R analýza), a tiež hľadanie typických konštelácií charakteristík intímneho partnerského vzťahu pre určité zoskupenia (latentné *triedy*) participantov (v duchu „Q analýzy“)⁵.

V úvodnej fáze sme (1) širší obraz výskytu rôznych reprezentácií charakteristík intímnych vzťahov zbierali dotazníkom⁶ od reprezentatívnej vzorky

⁵ Pre zásadné konceptuálne odlišenie R a Q analýzy pozri napr. Watts, S., Stenner, P. (2012) *Doing Q Methodology: Theory, Method and Interpretation*. London, Sage. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446251911>

⁶ Položky tohto dotazníka boli vytvorené v prvej fáze v pilotnej štúdii (Lukšík et al., 2023). Ďalšie overovanie prebehlo nasledovne. Výskumu predchádzala analýza interview a voľných výpovedí o intímnych vzťahoch. Najskôr z obsahovej analýzy kvalitatívnych interview a voľných výpovedí mladých ľudí bolo identifikovaných 54 dôležitých aspektov v intímnych partnerských vzťahoch. Keďže sme chceli vylúčiť ojedinelé, resp. okrajovo sa vyskytujúce tranzície dali sme týchto 54 znakov v pilotnej fáze výskumu na posúdenie vzorke mladých ľudí (n=92) s otázkou nakoľko často sa vyskytli v ich partnerských vzťahoch. Pre ďalšiu analýzu bolo vybratých dvadsaťjeden najfrekvencovanejších z nich a to tak, aby výroky neboli sémanticky podobné. Vnútoraná konzistencia meraná cronbach

populácie na Slovensku. Nasledovala (2) fáza redukcie dát – zisťovanie zovšeobecniteľnejších vzorcov vzťahov prostredníctvom faktorovej analýzy a nakoniec (3) realizovali analýzu latentných profilov (tried), ktorá získané údaje zoskupila v zhode s filozofiou „90 stupňovej rotácie“ – teda hľadajúc zhodu/blízkosť medzi reálnymi participantmi výskumu s podobnými reprezentáciami charakteristík vzťahov, nie medzi „premennými“ dotazníka.

Analýza latentných tried je podtypom analýzy latentných profilov (Neely-Barnes 2010). Analýza latentných profilov patrí do širokej rodiny analytických metód odhaľujúcich latentné štruktúry, ktoré sú na pozadí meraných, tzv. manifestovaných postojov či skúseností. Medzi prvými túto analytickú techniku priniesli Gibson (1959) a Lazarsfeld a Henry (1968). S postupujúcou dostupnosťou softvérov s relatívne silnou výpočtovou kapacitou sa analýza latentných tried stáva čoraz bežnejšou analytickou metódou v tých oblastiach spoločenských vied, ktoré sa snažia odhaľovať latentnú, nepozorovanú („nezjavnú“) štruktúru spoločnosti. Na stránkach časopisu *Sociológia* jej použitie prezentovali v roku 2021 Baboš a Dolný (2021). Vo svojej podstate je stelesnením hľadania operantnej subjektivity, ako svoj prístup k analýze dát nazval pôvodne W. Stephenson (1953). Stephenson sa zaujímal o štúdium ľudskej expresivity (ktorú on nazýval „operantnou subjektivitou“), založené na analýze kvantitatívnych sociálno-psychologických dát (pozri Kerlinger 1972). Stephenson nazýva tento prístup „Q“ – metodológia. Tá stojí proti „R“ metodológii, čo je konvenčný prístup k použitiu matematickej štatistiky za účelom redukcie dát analyzujúc vzťahy medzi premennými. „Q“ prístup však symbolizuje prístup s rotovaním dát o 90 stupňov, čím sa pri identických matematicko-štatistických procedúrach hľadajú vzťahy medzi participantmi (založené na ich podobnom „skórovaní“ v jednotlivých premenných). Tak sa dospeje k redukcii interindividuálnej variance vytvorením skupín/tried participantov so signifikantne podobnými sýteniami v jednotlivých meraných premenných. Zatiaľ čo „R“ procedúry umožňujú porovnávanie premenných, hľadanie korelácií a odkrývanie organizácie vyššieho rádu medzi nimi (až po kauzálne vzťahy), „Q“ procedúry umožňujú zviditeľňovať latentnú organizáciu vyššieho rádu medzi osobami, akúsi skupinovú subjektivitu⁷. Výsledkom analýzy latentných tried je zaradenie respondentov do skupín tak, aby si respondenti v rámci jednej skupiny boli čo najviac podobní, a respondenti medzi skupinami čo najviac rozdielni – s ohľadom na manifestované premenné, ktoré vstupujú do analýzy. Medzi tradičnou „Q“ analýzou a modernou analýzou latentných tried je iba technický rozdiel v spôsobe výpočtu. Tradične sa začínalo rotáciou dátovej matice a ďalej sa postupovalo faktorovou analýzou a hĺbkovým popisom jednotlivých fakto-

alfa=0,908. Škála tiež preukázala dobrú diferenciačnú schopnosť, najmä čo sa týka pohlavia, resp. rodu a náboženskej viery. Dotazník bol administrovaný elektronicky on-line.

⁷ Na význam subjektivity pre tzv. psychológiu druhého rádu upozornil nedávno aj Bianchi (2022).

rov – rozloženia premenných u osôb, ktoré boli identifikované v tom-ktorom faktore. V modernejšom prístupe sa pri výpočte latentných tried nemusíme uchýľovať k mechanickej apriori rotácii dátovej matice, ale výpočet sa vykonáva na nerotovanej “R” matici dát. Podobne ako faktorová analýza, aj analýza latentných profilov je založená na princípe regresných metód.

Zber údajov

Prieskum bol realizovaný metódou Multimode - kombináciou osobného (F2F) a online dopytovania (s použitím riadeného online panelu) na vzorke mladých ľudí vo veku 18-35 rokov. Osobným dopytovaním bolo zozbieraných 502 rozhovorov a cez online dopytovanie 502 dotazníkov. Do vzorky boli zaradení len tí mladí ľudia, ktorí mali skúsenosť s aspoň jedným ľúbostným vzťahom. Celková vzorka tak predstavuje 1004 respondentov. Vzorka respondentov bola vyberaná kvótnym výberom. Kvótnymi znakmi boli: pohlavie, vek, vzdelanie, veľkosť miesta bydliska a kraj bydliska respondenta. Vzorka respondentov reprezentuje populáciu mladých ľudí vo veku 18-35 rokov na Slovensku z hľadiska uvedených kvótnych znakov⁸. Pre túto analýzu sme vybrali len tých mladých ľudí, ktorí v čase výskumu mali skúsenosť s viac ako jedným intímny partnerským vzťahom (v dotazníku formulované ako ľúbostný vzťah) čo bolo 791 mladých ľudí. Títo mladí ľudia uvádzali, že mali 2 - 40 vzťahov, priemerne 4 vzťahy (SD=3,15).

Pokiaľ ide o meranie prežívania intímnych vzťahov, dotazník obsahoval škálu na zisťovanie skúsenosti s viac než dvadsiatimi dôležitými momentami intímnych vzťahov, napr. zamilovanie sa, spoznávanie partnera, uvedomenie si, že sa treba poučiť z predchádzajúcich vzťahov (všetky položky sú uvedené v tabuľke č. 1). Otázka bola formulovaná: „Ako často ste vo svojom doterajšom vzťahu/vzťahoch zažili nasledovné veci?“ Možnosti odpovede boli na päťbodovej škále (plné znenie dotazníkových položiek vrátane možných odpovedí v prílohe č. 1). Položky tejto škály boli overované v predchádzajúcom výskume (Lukšík et al. 2023). Okrem tejto škály boli v dotazníku zaradené ďalšie škály na zisťovanie partnerskej spokojnosti, partnerskej vzťahovej väzby, vnímanej kvality života, osobnostný dotazník, dotazník zisťujúci dilemy vo vzťahoch a dôvody rozchodov zo vzťahov. Do tejto analýzy boli zaradené škály pre zisťovanie partnerskej spokojnosti RSS (Burns 1993) a škály na vnímanie kvality života WHO (The WHOQOL Group, 1995; metóda WHOQoL-BREF, preložená a verifikovaná na slovenskej populácii: Kováč 1999), ktoré zahŕňajú oblasti fyzické zdravie, psychická oblasť, sociálne vzťahy a prostredie.

⁸ Zber údajov realizovala profesionálna agentúra pre prieskum trhu a verejnej mienky Focus.

Projekt sa riadil pravidlami EU o ochrane osobných údajov GDPR, etickými štandardami SAV (projekt schválený etickou komisiou ÚVSK SAV) a štandardami Helsinskej deklarácie z roku 1964 a jej dodatkov.

Výsledky

Vzorka bola pri zadaní zberu údajov definovaná ako reprezentatívna vzorka celej slovenskej populácie vo vzťahu k hlavným socio-demografickým znakom, s vekovým obmedzením do 35 rokov. Avšak vzhľadom na to, že do analýzy vstupujú len ľudia, ktorí si v minulosti prežili viac ako jeden vzťah, je z pôvodných 1004 respondentov obmedzená na 791 respondentov. Tabuľka č. 2 v prílohe ukazuje percentuálne rozloženie základných socio-demografických znakov (vrátane rodinného stavu) v pôvodnej reprezentatívnej vzorke, a tiež aj vo vzorke ľudí, ktorí zažili v živote viac ako jeden ľúbostný vzťah. Z porovnania je zrejmé, že podiel jednotlivých kategórií respondentov sa výrazne nelíši.

Intenzita prežitia vybraných aspektov intímno-partnerského vzťahu a rodové rozdiely

Výsledky deskriptívnej štatistiky ukazujú, že mladí ľudia na Slovensku spomedzi sledovaných atribútov intímnych partnerských vzťahov najčastejšie vo svojich vzťahoch zažívali pocity a situácie spojené s láskou a zamilovaním, vrátane prejavov lásky od partnera/partnerky. Nasledujú aspekty vzťahu ako vášeň a pohlavný život s partnerom/partnerkou. Naopak, najmenej skúseností vo svojich partnerských a intímnych vzťahoch majú mladí ľudia s tými atribútmi vzťahu, ktoré sa týkajú plánovania budúcnosti, zvažovania záväzkov či zoznamovania sa s rodičmi partnera/partnerky (pozri Tabuľku č. 1 a 2). Napriek tomu, že naši respondenti/ky mali priemerný počet partnerov, partneriek 4, ako najintenzívnejšie v ich prežívaní sa ukázala tzv. fáza, ktorá bola nazvaná zbližovanie, t. j. iniciácia, experimentovanie a intenzifikácia vzťahu (Knapp et al. 2013), alebo ako sme my predtým nazvali túto fázu počiatočné tranzície (Lukšík et al. 2022).

Najmenej významné sú zase tie aspekty tranzície partnerského vzťahu (Lukšík et al. 2022), ktoré podobne Knapp, Vangelisti a Caughlin, (2013) nazývajú viazanie sa.

Vychádzajúc z mnohých štúdií, ktoré poukazujú na rodové rozdiely vo vnímaní a prežívaní partnerských vzťahov (Ridley 1993; Gilligan 1982; Mansfield et al. 1992; Hendrick – Hendrick 1995; Gilligan, 1982; Mansfield et al. 1992; Tannen 1990, a ďalší), sme sa pozreli tiež na to, či muži a ženy zažívajú jednotlivé, nami merané aspekty partnerských vzťahov rozdielne. V tabuľke č. 2 uvádzame len tie, v ktorých sa skúsenosti mužov a žien štatisticky významne líšia.

Z 24 meraných aspektov partnerských vzťahov sme našli štatistické rozdiely medzi intenzitou skúsenosti mužov a žien v trinástich z nich. Ak sa však pozrieme na rozdiely v odpovediach v dvoch „najintenzívnejších“ kategóriách (t.j. odpovede v *každom vzťahu* a vo *väčšine vzťahov*), tak iba jeden z aspektov má rozdiel medzi mužmi a ženami väčší ako 10 percent - sexuálne uspokojenie. Zatiaľ čo až 69 % mužov uvádza, že zažilo vlastné sexuálne uspokojenie vo väčšine vzťahov, spomedzi žien je to len 44 %. Ďalšie dva aspekty partnerského vzťahu s najväčším rozdielom medzi mužmi a ženami (zhodne po deväť percent) je osobné obohatenie (vo väčšine vzťahov zažilo 55,8 % mužov a 46,3 % žien), a spokojnosť vo vzťahu (50,3 % mužov a 41,7 % žien vo väčšine vzťahov).

Charakteristiky intímnych vzťahov zoskupené do troch faktorov

Druhá fáza analýzy spočívala v redukcii dát pomocou faktorovej analýzy (FA). Z relatívne veľkého množstva údajov (z 23 položiek týkajúcich sa rôznych aspektov partnerských vzťahov) sme prijali trojfaktorové riešenie, ktoré bolo optimálne vzhľadom na štatistické parametre výpočtov (vlastná hodnota/ eigenvalues faktora > 1; pričom vlastná hodnota tretieho faktora bola 1,058 a vlastná hodnota štvrtého faktora už len 0,565). Vybrané trojfaktorové riešenie vysvetľuje kumulatívne viac než 97% variácie (pozri Tabuľku č. 3).

Výsledky faktorovej analýzy ukazujú, že väčšina položiek, ktoré reprezentujú teoretické koncepty individuálnych aj dyadických charakteristík intímnych vzťahov sýti prvý faktor. Najviac ho sýti prežité pocity lásky, zamilovanie sa, ale tiež prejavy lásky od partnera/partnerky, dôvera, osobné obohatenie sa, spoznanie seba aj toho druhého, či vášeň. Preto sme prvý faktor nazvali „láska, blízkosť, hodnotenie, porozumenie a obohacovanie sa“. Druhý faktor je najsilnejšie sýtený aspektmi vzťahu ako je pocit záväzku, plánovanie budúcnosti a plánovanie rodičovstva. Druhý faktor sme tak nazvali „zodpovednosť a stratégia vzťahu“. Napokon, tretí faktor je dominantne sýtený skúsenosťou s pohlavným životom a sexuálnym uspokojením, a do istej miery aj vášňou, aj keď tá výrazne viac sýti faktor prvý - lásku. Nazvali sme ho preto "príťažlivosť a uspokojenie“. Podobne ako deskriptívna štatistika aj táto faktorová analýza poukazuje na isté fázy v partnerskom vzťahu.

Prvý faktor naznačuje fázu zbližovania, t.j. iniciácia, experimentovanie a intenzifikácia vzťahu (Knapp et al. 2013), resp. fázu počiatočných tranzícií (Lukšík et al. 2022). Druhý faktor zase korešponduje s tranzíciami vážneho vzťahu (Lukšík et al. 2022), resp. fázou viazania sa (Knapp et al. 2013). Tretí faktor je podobný s tým, ktorý sme identifikovali skôr ako príťažlivosť a sexualita (Lukšík et al. 2023).

Tabuľka č. 3: Položky sýtiace jednotlivé faktory

	Faktor 1: lásky, blízkosť, hodnotenie, porozumenie a obohacovanie sa	Faktor 2: Zodpovednosť a stratégia vzťahu	Faktor 3: príťažlivosť a uspokojenie
Pocit lásky	0,8093		
Zamilovanie sa	0,7073		
Prejavy lásky zo strany partnera/ky	0,7316		
Spoznanie partnera	0,5373		
Začať dôverovať partnerovi/ke	0,7348		
Spoločné trávenie voľného času	0,6729		
Vášeň	0,6175		0,3669
Spokojnosť vo vzťahu	0,568	0,3685	
Osobné obohatenie	0,5605	0,3646	
Spoznanie seba	0,57	0,3432	
Zoznámenie sa priateľmi partnera/ky	0,518		
Uvedomenie si toho, čo do vzťahu dávam a čo získavam	0,4219	0,3487	
Zoznámenie sa s rodinou partnera/ky	0,3861	0,3819	0,3238
Diskutovanie o rozdielnych názoroch, postojoch	0,5228	0,403	
Pocit záväzku zotrvať s partnerom/kou		0,6081	
Plánovanie tehotenstvo a rodičovstva		0,5806	
Neistota, váhanie o tom či je tá partnerka, ten partner ten pravý/á	0,4969		
Obdobia bez sexu		0,4743	
Uvedomenie si, že sa treba poučiť z predchádzajúcich vzťahov	0,3085		
Rozchod, bez negatívnych následkov		0,2017	
Plánovanie spoločnej budúcnosti		0,5624	0,3986
Pohlavný život s partnerom/kou			0,7513
Sexuálne uspokojenie vlastné			0,7279

Rotácia: Varimax s Kaiserovou normalizáciou.

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescence a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

Ako ukazuje tabuľka č. 3, žiadny z faktorov nie je úplne samostatný v zmysle, že by ho významne sýtili iba položky, ktoré by nesýtili iný faktor.

Napríklad prežívanie vášne vo vzťahu sýti najsilnejšie faktor blízkosti a lásky, avšak relevantným spôsobom prispieva aj k faktoru príťažlivosť a uspokojenie (hodnota sýtenia nad 0,3). Obdobne položka *Plánovanie spoločnej budúcnosti* dominantne sýti druhý faktor zodpovednosť a stratégia, ale spoluvytvára s menším sýtením aj tretí faktor o príťažlivosti a uspokojení, keďže v našom kultúrnom prostredí sa na sexuálny život tradične nazerá ako na niečo, k čomu by mali dôjsť až po rozhodnutí pre spoločný život a tým sa „aktivuje“ očakávanie potenciálnej reprodukcie. Alebo uvedomovanie si toho, čo človek do vzťahu dáva a čo získava je dominantne spojené s faktorom blízkosti a lásky, ale aj zodpovednosti a stratégie. Fakt, že niektoré aspekty prežívania partnerského vzťahu sýtia viaceré faktory, nie je prekvapivá, a do istej miery odráža aj realitu komplikovanosti prežívania partnerských vzťahov. Ťažko vysvetliteľné je však takmer rovnaké a pritom pomerne nízke sýtenie všetkých troch faktorov položkou *Zoznámenie sa s rodinou partnera/ky*. Zrejme ide o aspekt, ktorý nie je dostatočne reflektovaný mladými ľuďmi, resp. hrá pomerne okrajovú rolu v prežívaní vzťahov, aj keď - z hľadiska tradičných kultúrnych stereotypov - nie je v našom kultúrnom prostredí odignorovateľný

Analýza latentných tried – štyri profily participantov

Výber modelu

Jedným z charakteristických prvkov analýzy latentných profilov je, že rozhodnutie o počte výsledných profilov (skupín) robí výskumník. Zvyčajne sa tak deje na základe porovnania viacerých modelov a ich indikátorov dobrej zhody (angl. goodness of fit). Na základe rôznych ukazovateľov vhodnosti modelu a ich interpretovateľnosti sme sa v našej štúdii rozhodli pre model so štyrmi latentnými profilmi. Ako sa ukázalo, Akaikeho aj Bayesovo informačné kritérium (AIC a BIC) klesali s rastúcim počtom profilov, no pokles bol najvýraznejší medzi modelom s tromi a štyrmi profilmi. Pri prechode na model s piatimi profilmi bol nárast AIC aj BIC ukazovateľov už značne nižší. Podobne sa ukazoval aj indikátor *Log Likelihood* (pozri Tabuľku č. 6 v prílohe s presnými číslami pre všetky indikátory a modely).

Navyše, náš výber finálneho modelu so štyrmi profilmi sa opiera aj o ďalší argument. Ukazovatele vhodnosti modelu by mali byť hodnotené nielen na základe technických parametrov, ale aj interpretovateľnosti, ako upozorňujú Hagenars a Halman (1989). McCutcheon píše: „Modely s viacerými parametrami (teda modely s viacerými triedami) zvyčajne prinesú lepší technický súlad s údajmi (angl. goodness of fit). Modely, ktoré sa dajú zmysluplnejšie interpretovať (angl. more parsimonious) majú zasa zvyčajne nižší súlad. Preto je zvyčajne úlohou [výskumníka] vybrať dostatočne interpretovateľný model, ktorý má stále akceptovateľný súlad s dátami.“ (2002: 67).

Výsledky analýzy

Analýza latentných tried priniesla štyri triedy participantov/iek (Tabuľka č. 4 a Obrázok č. 1). Prvý profil tvoria jednotlivci (N=268, 34 % vzorky), ktorých charakterizuje relatívne hlboko podpriemerná skúsenosť s aspektami partnerského vzťahu ako blízkosť a láska. Mierne podpriemerný je v tejto skupine ľudí aj faktor premýšľania o vzťahu, jeho význame pre vlastnú osobnosť, či jeho budúcnosti. Nadpriemernú hodnotu pre týchto ľudí má však faktor prítlačlivosti a uspokojenia. Dá sa tak povedať, že ide o latentný profil ľudí, ktorí vo svojich partnerských vzťahoch zažívali relatívne intenzívne sexuálne uspokojenie, avšak pocity lásky, zamilovanie, a aspekty súvisiace s premýšľaním o význame a budúcnosti vzťahu boli podpriemerné. Tento profil pracovne nazývame *Sex*.

Druhý profil (N=78, 10 % vzorky) je tvorený respondentmi, ktorí deklarujú vysoko nadpriemernú skúsenosť s blízkosťou a láskou. Priemerne majú prežité premýšľanie o vzťahu a jeho budúcnosti, veľmi podobne ako to má aj prvý latentný profil. Avšak výrazne podpriemerná je hodnota faktoru prítlačlivosť a uspokojenie v tejto latentnej triede, tzn. že skúsenosť s pohlavným životom s partnerom/partnerkou a sexuálne uspokojenie bolo vo vzťahoch týchto ľudí výrazne podpriemerné. Tento profil pracovne nazývame *Láska*.

Tretí latentný profil (N=334, 42 % vzorky) je najpočetnejší a reprezentuje vyše dve pätiny mladej populácie Slovenska (s viac ako jedným prežitým vzťahom). Od zvyšných troch skupín ju oddeľuje najviac to, že má výrazne (a štatisticky signifikantne) nižšiu hodnotu faktora „zodpovednosť a stratégia vo vzťahu.“ Naopak, nadpriemerne vysoké skóre dosahuje vo faktoroch „blízkosť a láska“ ako aj „prítlačlivosť a uspokojenie.“ Ide teda o časť populácie, ktorá vo svojich vzťahoch nadpriemerne vysoko prežíva pocity a prejavy lásky, spojené s pohlavným životom a sexuálnym uspokojením, avšak bez výraznejšieho premýšľania o vzťahu či jeho budúcnosti. Tento profil pracovne nazývame *Láska aj sex, ale bez stratégie*.

Napokon, štvrtý profil v poradí (N=111, 14 % vzorky) je reprezentovaný ľuďmi, ktorí majú vysoko nadpriemerné hodnoty všetkých troch faktorov. To znamená, že vo svojich partnerských a intímnych vzťahoch prežili, resp. prežívajú vo vysokej miere tak pocity a prejavy lásky, ako aj premýšľanie o význame vzťahu a jeho budúcnosti, ale tiež pohlavný život a sexuálne uspokojenie. Inými slovami, majú intenzívnu skúsenosť so všetkými tromi faktormi, ktoré utvárajú partnerský vzťah. Tento profil pracovne nazývame *Komplexný vzťah*.

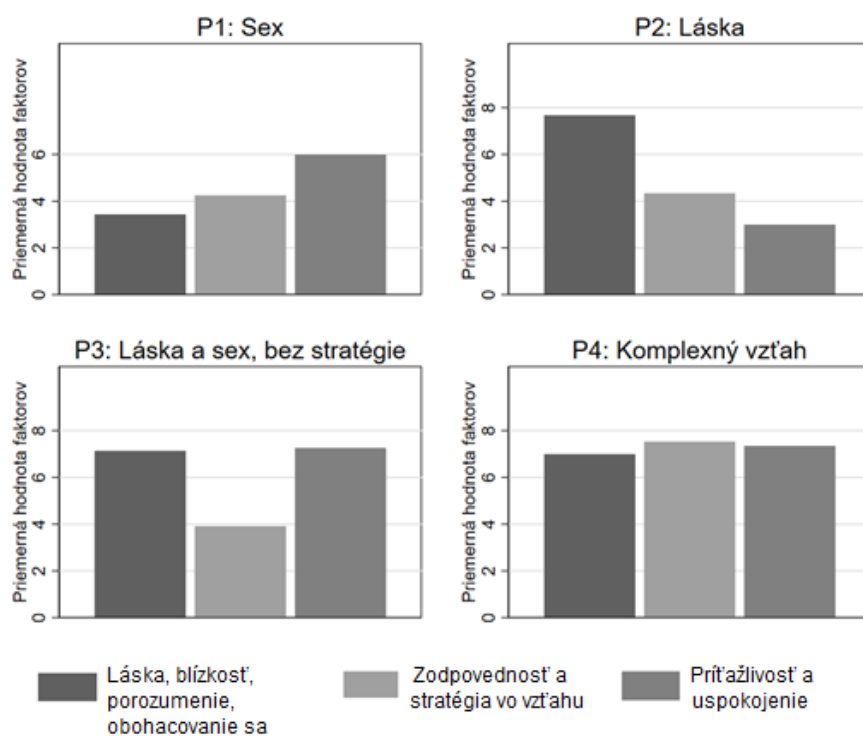
Tabuľka č. 4: Faktorové skóre štyroch identifikovaných profilov participantov

Faktory	Profil 1: Sex		Profil 2: Láska		Profil 3: Láska a sex, bez stratégie		Profil 4: Komplexný vzťah	
	Hodnota priemeru faktorov	štđ. odch.	Hodnota priemeru faktorov	štđ. odch.	Hodnota priemeru faktorov	štđ. odch.	Hodnota priemeru faktorov	štđ. odch.
Faktor <i>láska, blízkosť, hodnotenie, porozumenie a obohacovanie sa</i>	3,595***	0,136	7,564***	0,248	7,048***	0,133	6,935***	0,176
faktor <i>zodpovednosť a stratégia</i>	4,207***	0,105	4,274***	0,268	4,017***	0,155	7,083***	0,269
faktor <i>príťažlivosť a uspokojenie</i>	6,010***	0,114	3,343***	0,259	7,244***	0,134	7,301***	0,241

Poznámka: * - p-hodnota < 0,05; ** - p-hodnota < 0,01; *** - p-hodnota < 0,001

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescencie a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

Obrázok č. 1: Latentné profily participantov

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescencie a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

Príslušnosť k latentným profilom: viacrozmerná štatistická analýza

V snahe zistiť, či sa zástupcovia jednotlivých tried dajú charakterizovať nejakými spoločnými demografickými znakmi, sme sa rozhodli testovať vzťahy aj viacrozmernou štatistickou metódou. Vzhľadom na povahu závislej premennej – príslušnosť k latentnému profilu, teda nominálnej, sme zvolili multinomiálnu logistickú regresnú analýzu. Hľadali sme prípadné systematické rozdiely medzi zástupcami jednotlivých tried vo vybraných demografických charakteristikách: pohlavie, vek, vzdelanie, bydlisko, ale tiež seba-zaradenie na liberálno-konzervatívnej škále (päťbodovej, od úplne liberálneho po úplne konzervatívneho), a binárnej premennej veriaci / neveriaci.

Ako základnú porovnávaciu kategóriu sme zvolili profil „*Komplexný vzťah*“. Výsledky regresnej analýzy zobrazujeme vo formáte pomeru relatívnych rizík (niekedy známe aj ako redukcia relatívnych rizík, v angličtine *relative risk ratio*). Takýto výsledok hovorí, ako sa mení pravdepodobnosť príslušnosti k vybranému latentnému profilu v porovnaní s bazálnym profilom (P4), ak dôjde k zmene v testovanej nezávislej premennej.

Výsledky regresnej analýzy ukazujú, že väčšina socio-demografických faktorov nezohráva úlohu pri tom, do akého latentného profilu sa respondent zaradí. Veľkosť sídla, dosiahnutá úroveň vzdelania, ani pohlavie či liberálno-konzervatívne seba-zaradenie nemá vplyv na to, akým spôsobom prežívajú mladí ľudia svoje intímne vzťahy. Štatisticky významný vplyv sme našli iba pri dvoch premenných (pozri Tabuľka č. 7 v prílohe).

Mladý vek respondenta štatisticky významne zvyšuje pravdepodobnosť, že sa zaradí do druhého latentného profilu – „*Láska*“. V druhom rade logistická regresia ukázala, že reliogizita (meraná ako príslušnosť k náboženstvu) výrazne znižuje príslušnosť k tretiemu profilu – „*Láska a sex, bez stratégie*“. Inými slovami, ľudia ktorí sa označujú za ateistov, majú vyššiu pravdepodobnosť prežiť svoje intímne vzťahy bez plánovania rodičovstva, budúcnosti, či pocitu záväzkov. Avšak tento vplyv náboženskej príslušnosti je v populácii ťahaný najmä mužskou časťou populácie. Separátna analýza pre mužskú a ženskú vzorku ukázala, že v ženskej časti populácie náboženská príslušnosť žiadny rozdiel nerobí. Vo vzťahu k žiadnym ďalším socio-demografickým indikátorm sme nenašli žiadne ďalšie rozdiely medzi mužmi a ženami, ktoré by nám dávali dôvod si myslieť, že by svoje intímne vzťahy prežívali rozdielne (s ohľadom na vek, vzdelanie, či liberálno-konzervatívne seba-zaradenie).

Rozdiely medzi príslušníkmi jednotlivých tried v demografických charakteristikách

Okrem socio-demografických znakov nám vyzbierané údaje dovoľujú pozrieť sa aj na súvislosť medzi príslušnosťou k latentnému profilu a partnerskej histórii či spokojnosťou so vzťahmi. V tejto, poslednej časti analýzy si však uvedomujeme, že potenciálny kauzálny smer týchto vzťahov nie je vôbec

jednoznačný, a pravdepodobne je dvojsmerný a vzájomne sa ovplyvňujúci. Preto sa pri analýze obmedzujeme na zhodnotenie štatistickej súvislosti. Výsledky s distribúciou skúmaných premenných, ako aj hladinou štatistickej významnosti Kruskal-Wallisovho testu ukazujeme v tabuľke č. 5.

Našli sme významný rozdiel medzi latentnou triedou č. 4 a ostatnými v počte vzťahov (Tabuľka č. 5). Zdá sa, že ľudia ktorí si intenzívne prežili všetky tri faktory tvoriace komplexnú sústavu aspektov partnerského vzťahu vykazujú nižší počet celkovo prežitých vzťahov. Tento výsledok veľmi pravdepodobne súvisí aj s rozložením premennej celková spokojnosť so vzťahom, a tiež celkové hodnotenie kvality života. Naopak, práve skupina ľudí, ktorá má síce vysoko intenzívnu skúsenosť s prítlačivosťou a sexuálnym uspokojovaním vo svojich vzťahoch, avšak bez prvkov premýšľania o vzťahu a pocitov lásky, vykazuje najväčšiu nespokojnosť so vzťahom a tiež deklaruje najnižšiu kvalitu života. Tieto výsledky by mohli poukazovať na možný vplyv partnerského a intímneho uspokojenia v komplexnom vzťahu na kvalitu života či celkovú spokojnosť so vzťahmi. Potvrdenie kauzálnosti takéhoto vplyvu si však vyžaduje rozsiahlejšiu štúdiu.

Tabuľka č. 5: **Distribúcia hodnôt vybraných premenných v jednotlivých latentných triedach (vyjadrené ako stĺpcové percentá)**

		P1: Sex	P2: Láska	P3: Láska a sex, bez stratégie	P4: Kom- plexný vzťah	SPOLU	K-W test signifi- cancia
Priemerný počet vzťahov		4,4	3,7	4,0	3,2	3,4	<0,001
Spokojnosť so vzťahom/ vzťahmi ⁹	Nespo- kojný/á	22%	10%	8%	8%	13%	<0,001
	neutrálny	16%	12%	7%	17%	12%	
	spokojný/á	61%	78%	85%	75%	41%	
Kvalita života	veľmi nízka	1%	0%	1%	2%	1%	<0,001
	nízka	9%	4%	6%	6%	7%	
	ani nízka ani vysoká	46%	33%	38%	30%	39%	
	vysoká	34%	49%	45%	50%	42%	
	veľmi vysoká	9%	14%	10%	13%	10%	

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescence a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

⁹ Pre túto premennú sme agregovali údaje z okrajových polôh škály, čím sa 5 stupňová škála zredukovala na tri stupne.

Diskusia a záver

Keď sme sa v predchádzajúcom “pilotnom” výskume (Lukšík et al. 2023) pýtali na dôležitosť vybraných aspektov intímnych vzťahov ukázalo sa, že v popredí boli dôvera, pocit lásky, pochopenie pre partnera/partnerku, pocit bezpečia a najmenej významné boli obetovanie sa, spoznávanie seba samého a osobné obohatenie. Interpretovali sme to tak, že to je v zhode s celkovou hodnotovou orientáciou na Slovensku – sú vyjadrením dominujúcej hodnoty bezpečia a nízkej hodnoty zameranosti na seba/autonómie (Schwartz et al. 2000). V tomto výskume zameranom na frekvenciu výskytu prežívania intímnych vzťahov sa dostali do popredia prejavy lásky, pocit lásky, zamilovanie sa, spoločné trávenie času, spoznávanie partnera a pod. t.j. aspekty, ktoré nie sú viazané na kultúrny kontext, ale na vzťah samotný. Vzhľadom na to, že sa v tomto prípade jedná o reprezentatívnu vzorku populácie mladých ľudí na Slovensku, dovoľujeme si konštatovať, že údaje aj ich interpretácia z prevažne vysokoškolskej vzorky v pilotnej štúdii mohli byť významovo posunuté smerom k určitému hodnotovému stereotypu, s ktorým sa participanti v súčasnej štúdii nedostatočne vyrovnávali.

Podľa predpokladu sa ukázali významnejšie dyadické charakteristiky intímnych partnerských vzťahov než individuálne. Výsledky sú blízke konceptualizáciám, ktoré v partnerských vzťahoch zdôrazňujú pocit blízkosti, prepojenosti, previazanosti a láskyplného vzťahu (Sternberg 1997), vzájomnú závislosť (Kelley et al. 1983), vzájomné poznávanie sa, starostlivosť, dôveru, zodpovednosť, vzájomnosť, záväzok (Ben-Ari – Lavee 2007).

Výsledky ukazujú (aj keď len na úrovni frekvenčnej analýzy), že na rozdiel od pilotnej štúdie (Lukšík et al. 2022), v ktorej sa ukázali systematické rozdiely medzi mužmi a ženami v charakteristikách intímneho partnerského vzťahu s výnimkou sexuálnej príťažlivosti, vášnivosti a atraktívnosti partnerky/partnera, v tejto štúdii sa významné rozdiely prejavili len v polovici položiek. Tieto položky však sýtia všetky tri identifikované faktory a v protiklade k pilotnej štúdii potvrdzujú vyššiu frekvenciu reflektovania sexuálnej stránky intímneho vzťahu mužmi konštatovanú aj inými autormi (Ridley 1993; Gilligan 1982; Mansfield et al. 1992). Rozdiel môže byť spôsobený rozdielnou výskumnou vzorkou, ale zároveň čo podčiarkuje význam formulácie a kladenia otázok vo výskumoch v tejto oblasti.

Predchádzajúca analýza (Lukšík et al. 2023) ukázala tri faktory intímnych partnerských vzťahov: 1. *blízkosť a previazanosť*, 2. *príťažlivosť a sexualita* a 3. *osobný prínos z intimity a vnútorná harmónia*. Ako sme písali predtým (Lukšík et al. 2023) prvý faktor *blízkosť a previazanosť* je prevažne vyjadrením modelu tzv. čistého vzťahu, resp. splývajúcej (confluent) lásky (Giddens 1992),

ktoré sú založené na rovnoprávnosti a vzájomnom obohacovaní sa partnerov, v ktorom sú emócie skôr socializované než búrlivé a ktoré poskytujú istú mieru bezpečia a kontroly - pokiaľ vzťah trvá. V tu prezentovanom výskume je však súčasťou tohto faktora aj vášeň, teda je zrejme búrlivejší než čistý vzťah. Tento faktor má blízko aj k tomu, čo sme predtým vo výskume lásky (Lukšík – Guillaume 2018) nazvali ako *fyzická blízkosť a súznenie*, aj keď v tomto prípade fyzický aspekt je vyjadrený ináč, vášňou. Je v ňom však aj dimenzia osobného obohatenia a spoznania seba cez lásku, čo sa v pilotnom výskume na vysokoškólakoch vyčlenilo ako samostatný faktor, teda mimo “lásky”. Preto sme prvý faktor pomenovali súhrnne ako: *láska, blízkosť, hodnotenie, porozumenie a obohacovanie sa*.

Druhý faktor, pomenovaný *zodpovednosť a stratégia vzťahu* vytvárajú atribúty partnerského vzťahu, ktoré sa venujú dlhodobej perspektíve vzťahu vrátane reprodukcie. Na rozdiel od pilotného výskumu sa tieto aspekty na výpovednejšej reprezentatívnej vzorke populácie vyčlenili do samostatného faktora, čo naznačuje, že takéto racionálno-plánovacie aspekty ani zďaleka nekonštituuju automaticky očakávania mladých ľudí od toho, o čom má byť partnerský vzťah. Sú akousi samostatnou nadstavbou “iba pre niektorých”, ostatní si tým nemusia komplikovať pohodu v partnerskom vzťahu. Tento faktor korešponduje aj s dimenziou ideálneho vzťahu: intimita-lojálnosť, ktorú identifikoval Fletcher a kol. (1999).

Tretí faktor pomenovaný *príťažlivosť a uspokojenie* je ešte bližšie tomu, ktorý sme v pilotnom výskume (Lukšík et al. 2023) nazvali *príťažlivosť a sexualita*. Tento faktor ukotvuje intimitu do telesnej príťažlivosti a sexuality, vyzdvihuje ich význam v intímnych vzťahoch mladých ľudí. Poukazuje to na to, že romantický vzťah je kontextom, v ktorom sa realizujú a osvojujú sexuálne zručnosti (Maas – Lefkowitz 2014). Potvrdzuje to zistenie, že sexualita a erotická láska tvoria dôležitú súčasť súčasných očakávaní od intímnych partnerských vzťahov (De Graaf et al. 2012; Giddens 1992; Marková 2012, 2015; Maas – Lefkowitz 2014).

Následná *analýza latentných profilov*, v ktorej sme sa na charakteristiky intímnych vzťahov pozreli v “Q” optike Stephensona, t.j. ako sa osoby zoskupujú na základe toho, že majú štatisticky významne podobné profily frekvencií skúsenosti s jednotlivými charakteristikami intímnych vzťahov, ukázala štyri profily/zoskupenia mladých ľudí podľa ich najfrekvencovanejších skúseností v intímnych partnerských vzťahoch. Nazvali sme ich podľa toho, ktoré z troch faktorov v nich dominujú: “sex”, “láska”, “láska aj sex, ale bez stratégie” a “komplexný vzťah”. Aplikácia analýzy latentných profilov poskytla taký pohľad, ktorý umožňuje vidieť štatisticky významnú zhodu v individuálnych preferenciách medzi tými participantmi výskumu, ktorí tvoria danú triedu. Je

pozoruhodné, že tri triedy participantov mali faktor zodpovednosti a stratégie vo vzťahu potlačený (za súčasne vysokých hodnôt prežívania buď sexuálnej stránky vzťahu, lásky, alebo oboch). Iba vo štvrtej triede sa prežívanie zodpovednosti a stratégie vo vzťahu dostáva frekvenčne na úroveň lásky a sexu a tak dostávame vyrovnaný profil troch faktorov v tejto triede.

Inými slovami môžeme povedať, že analýza odpovedí mladých ľudí vo veku 18-35 rokov z reprezentatívnej vzorky Slovenska ukázala, že medzi nimi existujú štyri štatisticky významne konzistentné triedy: (1) tí/tie, ktorí/é prežívajú partnerské vzťahy dominantne cez sexuálne uspokojenie, (2) tí/tie, ktorí/é prežívajú partnerský vzťah dominantne cez lásku a vzájomnosť vo vzťahu, (3) tí/tie, ktorí/é najčastejšie prežívajú lásku, vzájomnosť aj sexuálne uspokojenie, a napokon (4) tí, ktorí prežívajú partnerské vzťahy komplexne, teda ako lásku, vzájomnosť, sexuálne uspokojenie aj zodpovednosť a stratégiu. Toto komplexné prežívanie intímneho partnerského vzťahu je blízke popísanej kvalite ideálneho vzťahu, ktorá má dve dimenzie: intimita-lojálnosť vo vzťahu a vášnivnosť (Fletcher a kol., 1999).

Okrem toho vieme, že latentná trieda č. 2 (o láske a vzájomnosti) je v priemere o tri roky mladšia. Takýto výsledok neprekvapuje, keďže uspokojenie zo sexuality sa v partnerskom vzťahu vyvíja postupne.¹⁰ Čo sa týka latentnej triedy č. 4 (komplexný vzťah), tá sa vyznačuje nižším počtom vzťahov osôb, ktoré ju tvoria. Zdá sa, že ľudia ktorí si vo vzťahu intenzívne prežili, resp. prežívajú všetky tri faktory tvoriace komplexnú sústavu aspektov partnerského vzťahu majú aj stabilnejší, alebo aspoň dlhšie trvajúce partnerské vzťahy a tak ich v živote „absolvujú“ menší počet. Tým by sme vedeli vysvetliť nižší uvádzaný počet celkovo prežitých vzťahov. Tento výsledok veľmi pravdepodobne súvisí aj s rozložením premennej celková spokojnosť so vzťahom, a tiež celkové hodnotenie kvality života. Naopak, práve skupina ľudí, ktorá má síce vysoko intenzívnu skúsenosť s príťažlivosťou a sexuálnym uspokojovaním vo svojich vzťahoch prvá trieda „sex“, avšak bez prvkov premýšľania o vzťahu a pocitov lásky, vykazuje najväčšiu nespokojnosť so vzťahom a tiež deklaruje najnižšiu kvalitu života.

Nami identifikovaná konštelácia štyroch latentných tried je zaujímavá s konšteláciou, ktorú identifikovali Watts a Stenner (2005), aj keď títo autori používali „tradičný“ postup Q-metodológie – teda rotáciu dátovej matice

¹⁰ K tomuto skôr „klinickému“ pozorovaniu existuje síce výskumná opora, ale skôr „nepriama“, keďže priame štúdie monitorujúce vývin hĺbky sexuálneho uspokojenie v závislosti od veku u mladých dospelých prakticky neexistujú – s výnimkou porovnávaní čisto frekvencie sexuálneho styku, ktorá po 30. roku veku výrazne klesá (porov. napr. Traeen et al. 2023). Špecifické sledovanie žien ktoré majú sex so ženami vo veku vynárajúcej sa dospelosti však potvrdilo, že tie, ktoré boli v dlhodobých vzťahoch nad 1,5 roka trvania, reportovali, v porovnaní s obdobnými ženami s krátkodobými vzťahmi, nielen pozitívnejšie romantické kvality vzťahu, ale aj väčšie ocenenie telesných sexuálne zážitkov (Boislard – Zimmer-Gembeck 2011).

a následnú faktorovú analýzu. Z epistemologického hľadiska sú však ich zistenia relevantné našim. Profily (resp. q-faktory) lásky sú podľa Watta a Stennera *vzájomná dôvera, uznanie a podpora* a *amorov šíp*. Prístup, ktorý sme zvolili v tejto štúdii neukazuje tak plný, až fenomenologický obraz vzťahu, ale prináša základné charakteristiky jednotlivých profilov intímnych vzťahov. Výhodou tohto prístupu je ale to, že sa môže opierať o väčšie, reprezentatívne výskumné výbery a celkovo i väčšie počty respondentov v jednotlivých triedach, čo umožňuje generalizovanejšiu interpretáciu.

Jedným z limitov našej štúdie je vekové obmedzenie vzorky. Aj keď obmedzenie na vynárajúcu sa dospelosť má svoje opodstatnenie v teoretických východiskách a pilotnej štúdii, bolo by určite zaujímavé mať zmapované prežívanie intímnych a partnerských vzťahov aj v dospeljej populácii, napríklad aj so zahrnutím vekových kohort s početnejším zastúpením rozvedených osôb. Dalším miernym limitom je obmedzená porovnateľnosť s pilotnou štúdiou vzhľadom na to, že zatiaľ čo v pilotnej štúdii sa výskum zameriaval na subjektívnu dôležitosť rôznych aspektov intímnych vzťahov, v tomto výskume sa pozornosť presunula viac na ich prežívanie/frekvenciu. Výsledky našej štúdie ukazujú však aj na ďalšie možnosti výskumu v oblasti intímnych vzťahov. Naša analýza napríklad ukázala, že ľudia, ktorých intímny vzťah je založený výlučne na fyzickej sexualite, majú výrazne nižšiu celkovú kvalitu života, než ľudia, ktorí prežívajú komplexný vzťah so všetkými tromi faktormi – okrem sexuality aj láskou a plánovaním a uvažovaním o vzťahu. V tomto ohľade by sa dalo ponoriť výskumne hlbšie a preskúmať vzťah medzi prežívaním partnerského vzťahu, partnerskou spokojnosťou a kvalitou života do väčších detailov, ktoré umožňujú napríklad škály pre zisťovanie partnerskej spokojnosti RSS (Burns 1993) či škály na vnímanie kvality života WHO (The WHOQOL Group 1995; metóda *WHOQoL-BREF*), ktoré zahŕňajú oblasti fyzické zdravie, psychická oblasť, sociálne vzťahy a prostredie.

Gabriel Bianchi je sociálny psychológ, pôsobí v Slovenskej akadémii vied a externe vyučoval a vyučuje na rôznych fakultách viacerých univerzít. Dlhodobu sa venuje nemedicínskemu výskumu sexuality, vrátane problematiky rodu a hodnôt, ako aj metodológii výskumu v sociálnych vedách. Jeho reprezentatívne publikácie sú Bianchi, G.: *Sexuality: From Intimacy to Politics: With Focus on Slovakia in the Globalized World*. Peter Lang International Academic Publishers, Berlin-Bern-Brussels-Oxford-New York, 2020; a *Figurations of Human of Subjectivity: Contribution to Second-Order Psychology*. Basingstoke, UK and New York, USA: Palgrave Macmillan.

Ivan Lukšík, sociálny psychológ a pedagóg, pôsobí na Ústave výskumu sociálnej komunikácie SAV, učí na Trnavskej univerzite. Zaoberá sa sociálnymi a pedagogickými otázkami sexuality, rodu a reprodukcie a tiež problematikou kultúry školy a detí v ťažkých životných situáciách. Podieľal sa na realizácii výskumných a aplikačných projektov zameraných na sexuálne a reprodukčné zdravie a sexuálnu výchovu.

Pavol Baboš, politológ a sociológ, pôsobí na Katedre sociológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave. Výskumne sa venuje najmä postojom k európskej integrácii a voličskému správaniu. V minulosti sa podieľal na viacerých interdisciplinárnych výskumoch využívajúc psychometrické štatistické metódy.

LITERATÚRA

- ARNETT, J. J., 2015: Emerging adulthood. The Winding Road from the Late Teens through the Twenties. New York: Oxford University Press.
- BAUMAN, Z., 2003: Liquid Love: On the frailty of human bonds. Cambridge: Polity Press.
- BABOŠ, P. – DOLNÝ, B., 2021: Vnímanie liberálnej demokracie na Slovensku: latentné profily občanov. Sociológia 53(2): 91-118.
- BEN-ARI, A. – LAVÉE, Y., 2007: Dyadic Closeness in Marriage: From the Inside Story to a Conceptual Model. Journal of Social and Personal Relationships 24(5): 627-644. DOI: <https://doi.org/10.1177/0265407507081451>
- BIANCHI, G., 2022: Figurations of Human of Subjectivity: Contribution to Second-Order Psychology. London: Palgrave Macmillan.
- BIANCHI, G., 2020: Sexuality: From Intimacy to Politics. With Focus on Slovakia in the Globalized World. Berlin: Peter Lang.
- BOISLARD, M.-A. – Van de BONGARDT, D. – BLAIS, M., 2016: Sexuality (and Lack Thereof) in Adolescence and Early Adulthood: A Review of the Literature. Behavioral Sciences 6 (1): 8. DOI: <https://doi.org/10.3390/bs6010008>
- BOISLARD, M.-A. – ZIMMER-GEMBECK, M. J., 2011: Sexual Subjectivity, Relationship Status and Quality, and Same-Sex Sexual Experience among Emerging Adult Females. Australian Journal of Educational and Developmental Psychology 1(1): 54-64. DOI: <https://doi.org/10.5539/jedp.v1n1p54>
- BROWN, S. D. – STENNER, P., 2009: Psychology without Foundations. London, Sage. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446269268>
- BURNS, D. D., 1993: Ten Days to Self-Esteem. New York, NY: HarperCollins Publishers.
- DE GRAAF, H. – KRUIJER, H. – VAN ACKER, J. – MEIJER, S., 2012: Seks onder je 25e. Seksuele Gezondheid van Jongeren in Nederland anno 2012 (Sex under 25. Sexual Health of Dutch Youth in 2012); Uitgeverij Eburon: Delft, the Netherlands.

- DŽAMBAZOVIČ, R., 2022: Dospievanie na Slovensku. Prechod do dospelosti zo sociologickej perspektívy. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- EMERY, L. F. – MUISE, A. – DIX, E. L. – LE, B., 2014: Can You Tell That I'm in a Relationship? Attachment and Relationship Visibility on Facebook. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 40(11), 1466-1479. DOI: <https://doi.org/10.1177/0146167214549944>
- ERIKSON, E. H., 1968: *Identity: Youth and Crisis*. Norton & Co.
- FACIO, A. – MICOCCI, F., 2003: Emerging Adulthood in Argentina. *New Directions for Child and Adolescent Development*, 100, 21-32. <https://doi.org/10.1002/cd.72>
- FLETCHER, G. J. O. – SIMPSON, J. A. – THOMAS, G. – GILES, L., 1999: Ideals in Intimate Relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(1): 72-89. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.76.1.72>
- FRANSSON, E. I. – ARENHALL, E. – STEINKE, E. E. – FRIDLUND, B. – NILSSON, U. G., 2013: Perceptions of Intimate Relationships in Partners Before and After Apatient's Myocardial Infarction. *Journal of Clinical Nursing* 23(15-16): 2196–2204. DOI: <https://doi.org/10.1111/jocn.12492>
- FURMAN, W. – HAND, L. S., 2006: The Slippery Nature of Romantic Relationships: Issues in Definition and Differentiation. In: A. C. Crouter, A. Booth (Eds.), *Romance and Sex in Adolescence and Emerging Adulthood: Risks and Opportunities* (s. 171–178). The Penn State University family issues symposia series. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum
- GIBSON, W. A., 1959: Three Multivariate Models: Factor Analysis, Latent Structure Analysis, and Latent Profile Analysis. *Psychometrika* 24(3): 229-252. DOI: <https://doi.org/10.1007/BF02289845>
- GIDDENS, A. 1992. *The Transformation of Intimacy*. Cambridge: Polity.
- GILLIGAN, C. 1982. *In a Different Voice*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- GUILLAUME, M., 2020: Láska mladých ľudí na Slovensku - moc a nemoc kultúry [Love of young people in Slovakia - power and disease of culture]. In I. Lukšík, N. - N. Kallová (Eds.), *Kvalita života a kvalita vzťahov*. Bratislava: KVS SAV: Human communication studies, 13, 141-162.
- HENDRICK, C. – HENDRICK, S., 1995: Gender Differences and Similarities in Sex and Love. *Personal Relationships*, 2(1), 55-65. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1995.tb00077.x>
- HINDE, R. A., 1995: A Suggested Structure for a Science of Relationships. *Personal Relationships*, 2(1): 1-15. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.1995.tb00074.x>
- HNATKOVIČOVÁ, D. – BIANCHI, G., 2021: Model of Motivations for Engaging in Polyamorous Relationships. *Sexologies* 31(3): 184-194. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.sexol.2022.03.003>
- HNATKOVIČOVÁ, D. – KALLOVÁ, N. – HARGAŠOVÁ, L., 2022: The Other Side of the Coin: A Narrative Inquiry into the Positive Consequences of Infidelity Among Young Adults. *Human Affairs*, 32(2): 282-295.
- HOOK, M. K. – LAWRENCE, H. – GERSTEIN, L. H. – DETTERICH, L. – GRIDLEY, B. E., 2003: How Close Are We? Measuring Intimacy and Examining

- Gender Differences, *Journal of Counseling & Development*, 81(4): 462-472. DOI: <https://doi.org/10.1002/j.1556-6678.2003.tb00273.x>
- HYDE, J. S., 2005: The gender similarities hypothesis. *Am. Psychol.* 2005, 60, 581–592. [CrossRef] [PubMed]
- JAMIESON, L., 1998: *Intimacy: Personal Relationships in Modern Societies*. Oxford, Wiley.
- KALLOVÁ, N. – HNATKOVIČOVÁ, D. – LUKŠÍK, I., 2022: A Misfortune or a Benefit? Young People's Quality of Life and Romantic Relationships During the Covid-19 Pandemic. *Human Affairs*, 32, 2, p. 241-266. Dostupné na: <https://doi.org/10.1515/humaff-2022-0019>
- KELLEY, H. H. – BERSCHIED, E. – CHRISTENSEN, A. – HARVEY, J. H. – HUSTON, T. – LEVINGER, G. – McCLINTOCK, E. – PEPLAU, A. – PETERSON, D., 1983: *Close Relationships*. San Francisco: Freeman.
- KERLINGER, F. N., 1972: *Základy výzkumu chování*. Academia.
- KNAPP, M. L. – VANGELISTI, A. L. – CAUGHLIN, J. P., 2014: *Interpersonal Communication and Human Relationships*, New York: Pearson.
- KOŠÚTOVÁ GUILLAUME, M. – LUKŠÍK, I., 2022: *Láska je ... z pohľadu vedy, kultúry a vzdelávania*. Trnava: Tipi Universitatis Tyrnaviensis.
- KOVÁČ, D., 1999: WHOQOL- BREF, Slovak version, Bratislava: UEP SAV.
- LAZARSFELD, P. F. – HENRY, N. W., 1968: *Latent Structure Analysis*. Boston: Houghton Mifflin Co.
- LUKŠÍK, I. (Ed.), 2022: *Štyri pohľady na dynamiku partnerských vzťahov*. Veda: Bratislava, 2022, zadané do tlače.
- LUKŠÍK, I. – GUILLAUME, M., 2018: Representations of Love in the Early Stages of Love. *Human Affairs: Postdisciplinary Humanities & Social Sciences Quarterly* 28(3): 271-284.
- LUKŠÍK, I. (Ed.) – BIANCHI, G. – KOŠÚTOVÁ GUILLAUME, M. – HARGAŠOVÁ, L. – KALLOVÁ, N. – DEREVJANIKOVÁ, D., 2022: *Intimita v pohybe: štyri pohľady na dynamiku intímnych vzťahov* Bratislava: Veda.
- LUKŠÍK, I. – ŠROL, J., 2022: Young People's Individual Representations of Love – Validation of a New Scale. *Polish Psychological Bulletin*, 53(4): 254-260. DOI: <https://doi.org/10.24425/ppb.2022.143371>
- LUKŠÍK, I. – BIANCHI, G. – BABOŠ, P., 2023: Kto na Slovensku perie partnerskú bielizeň? O partnerských vzťahoch z rodového hľadiska z pohľadu psychológie a kultúrnej antropológie. *Slovenský národopis / Slovak Ethnology*, 71(1): 61-75. DOI: <https://doi.org/10.31577/SN.2023.1.05>
- MAAS, M. K. – LEFKOWITZ, E. S., 2014: Sexual Esteem in Emerging Adulthood: Associations with Sexual Behavior, Contraception Use, and Romantic Relationships. *Journal of Sex Research*. 52(7):1-12. DOI: <https://doi.org/10.1080/00224499.2014.945112>
- MACEK, P. – BEJČEK, J. – VANÍČKOVÁ, J., 2007: Contemporary Czech Emerging Adults Generation Growing Up in the Period of Social Changes. *Journal of Adolescent Research*, 22(5): 444-475. DOI: <https://doi.org/10.1177/0743558407305417>

- MANSFIELD, P. – McALLISTER, F. – COLLARD, J., 1992: Equality: Implications for Sexual Intimacy in Marriage. *Sexual and Marital Therapy*, 7(2): 213-220. DOI: <https://doi.org/10.1080/02674659208404480>
- MARKOVÁ, D. – TURČAN, C., 2021: Odísť či zostať vo vzťahu? Aké etické dilemy riešia mladí ľudia v partnerských vzťahoch?, *Prohuman online*, s. 1-16. Dostupné 19.7.2023 na: <https://www.prohuman.sk/psychologia/odist-ci-zostat-vo-vztahu-eticke-dilemy>
- MARKOVÁ, D., 2012: O sexualite, sexuálnej morálke a súčasných partnerských vzťahoch [On sexuality, sexual morality and contemporary partner relationships]. Nitra: Garmond.
- MARKOVÁ, D., 2015: Moral values in sexual and partner relationships. Ljubljana: KUD Apokalipsa.
- MAYSELESS, O. – SCHARF, M., 2003: What Does It Mean to Be an Adult? The Israeli Experience. *New Directions for Child and Adolescent Development*, (100): 5-20. DOI: <https://doi.org/10.1002/cd.71>
- NEELY-BARNES, S., 2010: Latent Class Models in Social Work. *Social Work Research* 34(2): 114-121. DOI: <https://doi.org/10.1093/swr/34.2.114>
- NELSON, L. J., 2009: An Examination of Emerging Adulthood in Romanian College Students. *International Journal of Behavioral Development*, 33(5): 402-411. DOI: <https://doi.org/10.1177/0165025409340093>
- NELSON, L. J. – BADGER, S. – WU, B., 2004: The Influence of Culture in Emerging Adulthood: Perspectives of Chinese College Students. *International Journal of Behavioral Development*, 28(1): 26-36. DOI: <https://doi.org/10.1080/01650250344000244>
- OLIVER, M. B. – HYDE, J. S., 1993: Gender Differences in Sexuality: A Meta-analysis. *Psychological Bulletin*, 114(1): 29-51. DOI: <https://doi.org/10.1037/0033-2909.114.1.29>
- PETERSEN, J. L. – HYDE, J. S., 2010: A Meta-Analytic Review of Research on Gender Differences in Sexuality, 1993–2007. *Psychological Bulletin*. 136(1): 21-38. DOI: <https://doi.org/10.1037/a0017504>
- REIS, H. T. – SHAVER, P., 1988: Intimacy as an interpersonal process. In S. W. Duck (Ed.), *Handbook of personal relationships* (pp. 367-389). Chichester: Wiley.
- RIDLEY, J., 1993: Gender and couples: Do women and men seek different kinds of intimacy? *Sexual and Marital Therapy* 8(3), 243-253. DOI: <https://doi.org/10.1080/02674659308404971>
- ROUPA, M., 2016: Čo to znamená byť dospelý podľa slovenských vysokoškolských študentov?. *Acta geographica universitatis Comenianae* 60(1): 37-68.
- ROYER, H. R. – KELLER, M. L. – HEIDRICH, S. M., 2009: Young Adolescents' Perceptions of Romantic Relationships. *Sex Education*, 9(4): 395-408. DOI: <https://doi.org/10.1080/14681810903265329>
- SADIKAJ, G. – MOSKOWITZ, D. S. – ZUROFF, D. C., 2016: Negative Affective Reaction to Partner's Dominant Behavior Influences Satisfaction with Romantic Relationship, *Journal of Social and Personal Relationships*, 34(8), 1324-1346. DOI: <https://doi.org/10.1177/0265407516677060>

- SCHMIDT, E. E., 2018: Are Lovers Ever One? Reconstructing the Union Theory of Love. *Philosophia* (United States), 46(1): 705-719. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11406-017-9860-x>
- SCHWARTZ, S. H. – BARDI, A. – BIANCHI, G., 2000: Value Adaptation to the Imposition and Collapse of Communist Regimes in East-Central Europe. In: S. A. Renshon and J. Duckitt (Eds.), *Political Psychology: Cultural and Crosscultural Foundations* (pp. 217-237). Macmillan Press Ltd.
- SIRSCH, U. – DREHER, E. – MAYR, E. – WILLINGER, U., 2009: What Does It Take to Be an Adult in Austria? Views of Adulthood in Austrian Adolescents, Emerging Adults, and Adults. *Journal of Adolescent Research*, 24(3): 275-292. DOI: <https://doi.org/10.1177/0743558408331184>
- STENNER, P. – BIANCHI, G. – POPPER, M. – SUPEKOVÁ, M. – LUKŠÍK, I. – PUJOL-TARRÉS, J., 2006: Construction of Sexual Relationships. A Study of the Views of Young People in Catalonia, England and Slovakia and their Health Implications. *Journal of Health Psychology*, 11(5): 669-684. DOI: <https://doi.org/10.1177/1359105306066617>
- STENNER, P. – CLINCH, M., 2013: Thinking about affectivity and liminality together. CCIG. Retrieved from <http://www.open.ac.uk/ccig/dialogues/blogs/thinking-about-affectivity-and-liminality-together>.
- STEPHENSON, W., 1953: *The Study of Behavior; Q-technique and its Methodology*. University of Chicago Press.
- STERNBERG, R. J., 1997: Construct Validation of a Triangular Love Scale. *European Journal of Social Psychology*, 27(3): 313–335. DOI: [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-0992\(199705\)27:3<313::AID-EJSP824>3.0.CO;2-4](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-0992(199705)27:3<313::AID-EJSP824>3.0.CO;2-4)
- TANNEN, D., 1990: *You Just Don't Understand: Women and Men in Conversation*. New York: William Morrow & Co.
- TRAEEN, B. – FISCHER, N. – LUNDIN KVALEM, I., 2023: Sexual Intercourse Activity and Activities Associated with Sexual Interaction in Norwegians of Different Sexual Orientations and Ages. *Sexual and Relationship Therapy*, 38(4): 715-731.
- WATTS, S. – STENNER, P., 2012: *Doing Q Methodology: Theory, Method and Interpretation*. London: Sage. DOI: <https://doi.org/10.4135/9781446251911>
- WHOQOL Group, 1995: The World Health Organization Quality of Life Assessment (WHOQOL The WHOQOLL): Position paper from the World Health Organization. *Social Science & Medicine*, 41(10): 1403-1409. DOI: [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00112-K](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00112-K)

Prílohy

Tabuľka č. 1: Intenzita prežitia vybraných aspektov intímno-partnerského vzťahu

	v každom vzťahu (%)	vo väčšine vzťahov (%)	v niektorých áno, v niektorých nie (%)	len v niektorých vzťahoch (alebo len v jednom vzťahu) (%)	v žiadnom zo vzťahov (%)	Spolu (%)
Prejavy lásky zo strany partnera/ky	42,4	27,9	18,8	10,4	0,5	100,0
Zamilovanie sa	43,5	26,3	15,3	13,5	1,4	100,0
Pocit lásky	43,4	26,4	16,9	12,8	0,5	100,0
Spoločné trávenie voľného času	38,3	30,0	18,7	12,5	0,5	100,0
Spoznanie partnera	42,2	26,0	19,0	11,5	1,3	100,0
Vášeň	36,3	30,8	20,2	11,8	0,9	100,0
Pohlavný život s partnerom/kou	46,3	19,8	16,6	15,5	1,8	100,0
Zoznámenie sa s priateľmi partnera/ky	37,4	27,8	20,2	12,9	1,6	100,0
Začať dôverovať partnerovi/ke	36,2	27,7	20,2	15,2	0,8	100,0
Uvedomenie si, že sa treba poučiť z predchádzajúcich vzťahov	30,5	29,6	21,7	13,8	4,4	100,0
Sexuálne uspokojenie vlastné	33,9	22,8	20,9	19,5	3,0	100,0
Spoznanie seba	29,3	27,2	21,1	19,3	3,0	100,0
Diskutovanie o rozdielnych názoroch, postojoch	25,7	26,2	27,7	18,6	1,9	100,0
Osobné obohatenie	24,4	26,7	25,3	19,0	4,7	100,0
Uvedomenie si toho, čo do vzťahu dávam a čo získavam	22,8	24,4	30,7	19,6	2,5	100,0
Spokojnosť vo vzťahu	19,5	26,5	30,8	21,6	1,5	100,0
Zoznámenie sa s rodinou partnera/ky	24,0	21,6	25,4	26,4	2,5	100,0
Neistota, váhanie o tom či je tá partnerka, ten partner ten pravý/á	15,9	22,6	36,3	21,1	4,0	100,0
Pocit záväzku zotrvať s partnerom/kou	13,7	17,8	29,2	31,7	7,6	100,0
Rozchod, bez negatívnych následkov	11,1	19,8	31,6	25,4	12,0	100,0
Plánovanie spoločnej budúcnosti	14,2	15,2	28,2	37,3	5,2	100,0
Obdobie bez sexu	13,5	10,2	28,4	29,5	18,3	100,0
Plánovanie tehotenstva a rodičovstva	4,9	7,7	16,2	45,8	25,4	100,0

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescencie a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

Tabuľka č. 2: **Rodové rozdiely v skúsenostiach s prežitými aspektami partnerských vzťahov**

		v žiad- nom zo vzťa- hov (%)	len v niekto- rých vzťa- hoch (alebo len v jednom vzťahu) (%)	v niekto- rých áno, v niekto- rých nie (%)	vo väčšine vzťahov (%)	v kaž- dom vzťahu (%)	Pearso n Chi- Square sig.
Rozchod, bez negatívnych následkov	muž	9	22	35	23	12	0,003
	žena	15	29	29	17	10	
Uvedenie si, že sa treba poučiť	muž	5	11	24	34	27	0,003
	žena	4	17	20	25	34	
Pocit lásky	muž	1	10	18	31	40	0,008
	žena	1	16	16	22	47	
Zoznámenie sa s rodinou partnera/kou	muž	4	24	27	22	23	0,011
	žena	1	29	24	21	26	
Spokojnosť vo vzťahu	muž	2	16	33	29	22	0,001
	žena	2	28	29	24	17	
Osobné obohatenie	muž	4	15	25	31	25	0,022
	žena	5	23	26	23	24	
Pohlavný život s partnerom/kou	muž	3	11	16	23	47	0,002
	žena	1	20	17	17	45	
Sexuálne uspokojenie vlastné	muž	2	10	19	28	42	0,000
	žena	4	29	23	18	26	
Plánovanie spoločnej budúcnosti	muž	6	31	31	18	15	0,002
	žena	4	44	26	12	14	
Diskutovanie o rozdielnych názoroch	muž	2	15	30	29	24	0,038
	žena	2	22	25	24	28	
Pocit záväzku zotrvať s partnerom/kou	muž	7	27	31	22	13	0,011
	žena	8	36	27	14	14	
Rozchod, bez negatívnych následkov	muž	9	22	35	23	12	0,003
	žena	15	29	29	17	10	
Uvedenie si toho, čo do vzťahu	muž	3	18	35	26	19	0,01
	žena	2	22	27	23	27	

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescencie a mladej dospelosti* APVV 18-0303.

Tabuľka č. 6: **Kritéria dobrej zhody (angl. goodness-of-fit) pre testované modely latentných profilov**

	Počet latentných profilov			
	2	3	4	5
Log Likelihood	-4887,36	-4855,57	-4820,08	-4795,91
AIC	9794,711	9739,131	9676,151	9635,82
BIC	9841,444	9804,557	9760,271	9738,633
Početnosť najmenšej triedy	35%	18%	11%	8%
Početnosť najväčšej triedy	65%	48%	34%	38%

Zdroj: autori.

Tabuľka č. 7: Regresné koeficienty z multinomiálnej regresnej analýzy

Porovnávací základ: Profil 4 - Komplexný vzťah	RRR	Std. Error	z	P>z	[95% conf. interval]
<i>Profil 1: Sex</i>					
Pohlavie (b=muž					
žena	0,940	0,217	-0,27	0,790	0,598 1,479
Vek	0,975	0,025	-1,00	0,317	0,927 1,025
Veľkosť sídla	1,013	0,061	0,21	0,836	0,899 1,140
Vzdelanie (b=základoškolské)					
SŠ bez maturity	1,374	0,690	0,63	0,527	0,51 3,68
SŠ s maturitou	1,183	0,515	0,39	0,699	0,50 2,78
VŠ	1,422	0,668	0,75	0,453	0,57 3,57
Liberálno-konzervatívne sebazaradenie	1,186	0,148	1,36	0,173	0,93 1,51
Veriaci (b=áno)					
nie	1,750	0,508	1,93	0,054	0,99 3,09
konštanta	2,115	1,774	0,89	0,372	0,41 10,95
<i>Profil 2: Láska</i>					
Pohlavie (b=muž					
žena	1,193	0,371	0,57	0,571	0,65 2,20
Vek	0,849	0,031	-4,51	0,000	0,79 0,91
Veľkosť sídla	1,070	0,087	0,83	0,405	0,91 1,25
Vzdelanie (b=základoškolské)					
SŠ bez maturity	0,599	0,419	-0,73	0,463	0,15 2,36
SŠ s maturitou	0,995	0,515	-0,01	0,992	0,36 2,74
VŠ	2,447	1,396	1,57	0,117	0,80 7,49
Liberálno-konzervatívne sebazaradenie	1,112	0,186	0,63	0,528	0,80 1,54
Veriaci (b=áno)					
nie	1,141	0,441	0,34	0,733	0,53 2,44
konštanta	23,273	24,928	2,94	0,003	2,85 189,93
<i>Profil 3: Sex a láska</i>					
Pohlavie (b=muž					
žena	0,828	0,186	-0,84	0,402	0,53 1,29
Vek	0,997	0,025	-0,12	0,906	0,95 1,05
Veľkosť sídla	1,072	0,063	1,17	0,240	0,95 1,20
Vzdelanie (b=základoškolské)					
SŠ bez maturity	1,157	0,575	0,29	0,769	0,44 3,06
SŠ s maturitou	1,191	0,511	0,41	0,683	0,51 2,76
VŠ	1,457	0,671	0,82	0,414	0,59 3,59
Liberálno-konzervatívne sebazaradenie	1,087	0,132	0,69	0,492	0,86 1,38
Veriaci (b=áno)					
nie	1,963	0,553	2,39	0,017	1,13 3,41
konštanta	1,487	1,223	0,48	0,630	0,30 7,46

Zdroj: Projekt *Medzníky v tranzíciách intímnych vzťahov a kvalita života v období adolescence a mladej dospelosti* APVV 18-0303.